Iceland Liechtenstein Norway grants

Norway grants

Kreatywne techniki badawcze w ewaluacji

Autorka: Alicja Zajączkowska

Ten tekst został przygotowany w ramach projektu Youth Impact
finansowanego przez Islandię, Norwegię i Liechtenstein ze środków funduszy EOG i funduszy
norweskich w ramach Funduszu na Rzecz Zatrudnienia Młodzieży.

Channel Crossings | Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego | PEDAL CONSULTING | fiap Forschungsinstitut für innovative Arbeitsgestaltung und Prävention e.V.

Gdańsk, 2022

Spis treści

1. Wprowadzenie 3
2. Metody badawcze 4
Klasyczne metody badawcze w ewaluacji 4
Alternatywne metody badawcze w ewaluacji 5
Kreatywne techniki badawcze w ewaluacji 6
Powody korzystania z kreatywnych technik w ewaluacji 6
Lista kreatywnych technik i narzędzi ewaluacyjnych 7
Przykładowe techniki i narzędzia kreatywne 11
3. Wyzwania związane z wykorzystywaniem kreatywnych technik w ewaluacji 14
4. Bibliografia 16

1. Wprowadzenie

Niewiele osób, a zwłaszcza młodych osób, lubi wypełniać rozbudowane ankiety i brać udział w nudnych grupach fokusowych. Nie są to jednak jedyne sposoby, w jakie ewaluatorzy mogą zbierać dane na potrzeby ewaluacji różnych przedsięwzięć, w których uczestniczą młode osoby.

Coraz bardziej popularnym instrumentem badań jakościowych wykorzystywanych w badaniach ewaluacyjnych stają się techniki projekcyjne. Rozwój technik projekcyjnych w ewaluacji ma miejsce zwłaszcza w odniesieniu do ewaluacji w edukacji, oświacie czy projektach innowacyjnych.

Techniki projekcyjne, zaadoptowane na potrzeby ewaluacji w niniejszym opracowaniu zostały nazywane *kreatywnymi technikami badawczymi w ewaluacji* (*creative techniques in evaluation).*

Kreatywne techniki badawcze w ewaluacji mogą być wykorzystywane do pozyskania opinii od indywidualnej, pojedynczej osoby oraz od grupy osób, najczęściej przyjmują wtedy formę warsztatu. Często do tej grupowej, kreatywnej formy pozyskiwania danych używa się terminu *warsztatowe techniki ewaluacji*.

Celem opracowania jest zaprezentowanie różnych kreatywnych technik w ewaluacji oraz korzyści wynikających z ich stosowania.

Szczególną uwagę poświęciłam na omówienie wyzwań związanych z wykorzystaniem kreatywnych technik w ewaluacji dotyczącej osób młodych.

2. Metody badawcze

Klasyczne metody badawcze w ewaluacji

Badania ewaluacyjne wykorzystują ilościowe i jakościowe metody badawcze.

ILOŚCIOWE METODY BADAWCZE

Badania ilościowe pomagają ustalić, jak często w zbiorowości występują określone opinie, fakty, zjawiska. Opracowywanie danych uzyskanych metodami ilościowymi wymaga analizy statystycznej.

Najczęściej używane ilościowe metody ewaluacyjne to badania ankietowe (sondaże) i analiza dokumentów zawierających dane statystyczne.

JAKOŚCIOWE METODY BADAWCZE

Badania jakościowe w ewaluacji służą głównie pogłębionemu zrozumieniu interesujących nas zjawisk i nie mają charakteru reprezentatywnego (tzn. ich wyników nie można odnosić do szerszej grupy osób, z których wywodzi się badana próba np. wszystkich uczestników ewaluowanego projektu). Badania te koncentrują się na dotarciu do postaw, motywów, sposobów postrzegania rzeczywistości i jej interpretacji przez badanych.

Badania jakościowe prowadzi się najczęściej wtedy, gdy badacza interesuje głównie analiza problemów i ich typologia – natomiast nie zależy mu na liczbowym wyrażaniu zjawisk i procesów związanych z ewaluacją (głównie na poznaniu ich skali tj. określeniu jak duża część osób wyraża daną opinię).

Analizując zebrane w badaniu jakościowym indywidualne opinie respondentów, ich przekonania i odczucia, należy mieć na uwadze, że są one odzwierciedleniem ich prywatnych, osobistych opinii, refleksji i subiektywnego postrzegania rzeczywistości.

Najczęściej używane jakościowe metody ewaluacyjne to wywiad, obserwacja, studium przypadku, czy analiza dokumentów tekstowych.

Cechy charakterystyczne dla jakościowego podejścia badawczego to zwłaszcza: celowy dobór (oparty na arbitralnej decyzji badacza, a nie np. losowaniu), małe próby (liczące np. kilka, kilkanaście osób), interaktywny sposób gromadzenia danych oraz elastyczność procesu badawczego.

Alternatywne metody badawcze w ewaluacji

Alternatywne metody badawcze w ewaluacji wykorzystywane są zwłaszcza w ramach metod jakościowych, gdyż to podejście pozwala na elastyczny wybór technik i narzędzi badawczych.

W literaturze przedmiotu nie funkcjonuje jednoznaczna definicja pojęcia „alternatywne metody badawcze", chociaż w różnych materiałach edukacyjnych związanych z ewaluacją, zwłaszcza w oświacie, przywołuje się to pojęcie.

Na potrzeby niniejszego opracowania odwołuję się do wybranych synonimów słowa „alternatywne", czyli: kreatywne, niekonwencjonalne, niestereotypowe, nieszablonowe, nietradycyjne, nowatorskie, ciekawe, innowacyjne, niebanalne, nieschematyczne, pomysłowe, atrakcyjne, intrygujące. Przywołane przymiotniki w sposób jednoznaczny wskazują na charakterystyczne cechy alternatywnych metod badawczych, które decydują o ich specyfice.

Rozważając alternatywne metody badawcze trzeba przywołać informacje o metodach projekcyjnych stosowanych od lat w badaniach psychologicznych oraz marketingowych.

PROJEKCYJNE METODY BADAWCZE

Metodami projekcyjnymi nazywamy takie metody badawcze, które za pomocą różnych technik i bodźców wywołują myśli albo wyobrażenia ujawniające charakterystyczne cechy oraz spontaniczne opinie badanej osoby.

Techniki projekcyjne wykorzystywane są przede wszystkim w badaniach jakościowych, których celem jest pogłębiona analiza badanego zjawiska. Metody te umożliwiają zrozumienie postaw, preferencji i opinii badanych osób na podstawie tego, co mówią o innych ludziach, rzeczach lub sytuacjach. Są one źródłem wiedzy o motywach postępowania, celach, dążeniach i sposobach widzenia otaczającego świata przez badane jednostki.

W projekcyjnych metodach badawczych wykorzystuje się kilka rodzajów technik m.in.:

1. **Skojarzenia -** zastosowane bodźce (słowa/ obrazy) wywołują dowolne asocjacje np.:

   - → Wyobrażeniowy profil użytkownika/ odbiorcy projektu,
   - → Personifikacja – ewaluowany projekt jako osoba,
   - → Animalizacja – badane przedsięwzięcie jako zwierzę, roślina, kraj, samochód, mapa,
   - → TAT: Test Apercepcji Tematycznej: interpretacja rysunku.

2. **Uzupełnienia** - dokańczanie zdań, wypowiedzi, opowiadań, rysunków np.:

   - → Komiks („chmurki", „dymki"),
   - → Test niedokończonych zdań,
   - → Storytelling.

Techniki projekcyjne stają się coraz bardziej popularnym instrumentem badań jakościowych wykorzystywanych w badaniach ewaluacyjnych. Techniki te, zaadoptowane na potrzeby ewaluacji, chętnie wykorzystywane są do zbierania opinii dzieci i młodych osób. W dalszej części niniejszego opracowania, za literaturą przedmiotu w języku angielskim, będę posługiwała się pojęciem „kreatywne techniki" badawcze w ewaluacji (*creative techniques in evaluation*).

Kreatywne techniki badawcze w ewaluacji

Kreatywne techniki i narzędzia badawcze są atrakcyjnym sposobem na zachęcenie ludzi do wzięcia udziału w badaniu ewaluacyjnych, a także uczynienie tego procesu bardziej atrakcyjnym i angażującym. Kreatywne techniki pozyskiwania informacji, często w formule ciekawej zabawy, umożliwiają uczestnikom zaangażowanie się, lepsze zrozumienie procesu, w którym biorą udział oraz dzielenie się swoimi uczuciami i opiniami w sposób refleksyjny.

Synonimy słowa „kreatywnie": aktywnie, nieszablonowo, z wyobraźnią, pomysłowo, twórczo, po nowemu, świeżo, z polotem, innowacyjnie, oryginalnie, niekonwencjonalnie, niestereotypowo, niesztampowo, fantazyjnie.

Wybór kreatywnych technik i narzędzi badawczych ma pomóc rzetelnie odpowiedzieć na pytania ewaluacyjne. Dlatego, gdy wybieramy jakieś kreatywne narzędzie badawcze, ważne jest, by z jednej strony było one pomysłowe i dopasowane do osób badanych, ale z drugiej strony nie można tracić z oczu pytań, na które chcemy odpowiedzieć. Podobnie jak w przypadku wszystkich kreatywnych narzędzi, ważne jest, aby stanowiły one część ustrukturyzowanego i solidnego procesu badawczego. Chociaż może być kuszące, aby użyć kreatywnych narzędzi ewaluacji jako nowości, to bez dobrego zaplanowania i konsekwencji w realizacji, zebrane dane mogą być mało wartościowe. Skupiając się na wyborze kreatywnych technik w ewaluacji, warto uwzględniać zabawowe, rekreacyjne podejście do uczenia się, budowania relacji, rozwijania zrozumienia i generowania większej autonomii, niezależności uczestników badania.

Kreatywne techniki badawcze w ewaluacji mogą być wykorzystywane do pozyskania opinii od indywidualnej, pojedynczej osoby oraz od grupy osób; najczęściej przyjmują wtedy formę warsztatu. Często w odniesieniu do tej grupowej, kreatywnej formy pozyskiwania danych używa się terminu **„warsztatowe techniki ewaluacji".**

Warsztatowe techniki ewaluacji to kreatywne narzędzia wykorzystywane do pozyskiwania informacji w trakcie grupowej pracy warsztatowej.

Powody korzystania z kreatywnych technik w ewaluacji

Zastosowanie technik kreatywnych przeważnie urozmaica przebieg badania, pozwala przełamać bariery oraz zachęcić respondentów do większej aktywności i swobody wypowiedzi. Najczęstsze sytuacje stosowania kreatywnych technik w ewaluacji mają miejsce, gdy:

- → istnieje opór badanych przed bezpośrednim ujawnieniem swoich poglądów (kontrola wypowiedzi spowodowana obawą o akceptację społeczną, drażliwość tematyki, potrzebą

intymności itp.). Respondent może czuć się zakłopotany i zawstydzony koniecznością wyrażania swoich autentycznych reakcji i poglądów;

- tematyka badania porusza sprawy drażliwe, nawiązuje do intymnych sfer życia;
- istnieje niebezpieczeństwo, że osoby badane będą odpowiadać tendencyjnie w sposób, który ma w ich mniemaniu zadawalać badacza;
- badani mogą sobie nie zdawać sprawy z rzeczywistych powodów swojego zachowania; mogą być niesłusznie przekonani o swoim racjonalnym postępowaniu w danej sytuacji, nie zdając sobie sprawy z nieuświadomionych motywacji i rzeczywistych przyczyn swego zachowania;
- badane kwestie są trudne do zwerbalizowania dla badanych lub są oni niewystarczająco elokwentni;
- badani mogą mieć problemy z brakiem odpowiedniej wiedzy i znalezieniem właściwych słów dla określenia swoich poglądów i emocji, np. podczas wywiadów z dziećmi;
- chcemy poznać emocje i uczucia rządzące decyzjami badanych;
- chcemy poznać niezależne opinie każdego z uczestników z wyłączeniem wpływu grupy w sytuacji wywiadu grupowego;
- chcemy urozmaicić spotkania w trakcie wywiadów grupowych;
- chcemy uzyskać wartościowe informacje niedostępne w żaden inny sposób.

Charakterystyczną cechą kreatywnych technik i narzędzi badawczych jest ich partycypacyjny charakter. Sprawia on, że zaangażowanie w proces badawczy jest bardziej znaczące dla osób biorących w nim udział. Nie bez znaczenia jest też możliwość wykorzystywania różnych zmysłów w trakcie badania np. kinestetyczny proces decydowania, czyli wykorzystujący aktywność ruchową. Sam fakt, że narzędzie jest „inne" i w nietypowy sposób można zadawać uczestnikom pytania, zachęca ludzi do wzięcia udziału w badaniu ewaluacyjnym.

Lista kreatywnych technik i narzędzi ewaluacyjnych

Kreatywne narzędzia badawcze można podzielić na narzędzia indywidualne, wykorzystywane przez jedną osobę oraz grupowe, bazujące na pracy warsztatowej w grupie. Można też kategoryzować kreatywne narzędzia badawcze ze względu na techniki, które wykorzystują – czyli pisanie, wizualizacja, mówienie oraz gry/zabawy.

Poniżej zaprezentowano szeroki wykaz kreatywnych narzędzi badawczych, najczęściej ograniczając się do podania ich zwyczajowej nazwy. Szersze opisy narzędzi i zasady ich stosowania są dostępne w internecie – linki do odpowiednich stron zostały umieszczone w bibliografii.

NARZĘDZIA WYKORZYSTUJĄCE PISANIE:

1. Wspólna książka.
2. Komentarze do kształtów: Liście na drzewach, Jajka w gnieździe, Bąbelki na wodzie.
3. Dziennik, pamiętnik.

- 4. Arkusze z rysunkami w technice Doodle.
- 5. Ściana na Facebooku – uczestnicy piszą komentarze na ścianie – wszyscy dodają znaczki lubię/nie lubię.
- 6. Ściana graffiti.
- 7. Głowa, serce, kosz – czego się nauczyłeś, co polubiłeś, bez czego się obejdziesz.
- 8. Książka Pomysłów/ Książka Wdzięczności.
- 9. Obrusy papierowe – eventy, działania jednorazowe.
- 10. Pocztówki z opiniami – wkładane do skrzynki pocztowej dostępnej podczas danego wydarzenia.
- 11. Depozyt zmartwień.
- 12. Skrzynki z sugestiami – wydarzenia lub całe projekty.
- 13. Napisanie uwag na papierze, zrobienie z kartki samolotu i wrzucenie do pojemnika.
- 14. List do siebie, list do przyjaciół, list do trenera lub opiekuna staży.
- 15. Analiza pola sił (elementów sprzyjających i utrudniających oraz biernych).
- 16. Telegram – opinie w trzech słowach: pozytywne, negatywne i podsumowujące.
- 17. Chmura słów. Skojarzenia słowne np. z przedmiotem ewaluacji
- 18. Poczta z wykorzystaniem metody „Dokończ zdania".

WIZUALNE TECHNIKI KREATYWNE

Wizualne techniki kreatywne w ewaluacji wykorzystują komunikację niewerbalną. Niektórzy uczestnicy ewaluacji czują się dużo pewniej, kiedy mogą wyrazić swoje opinie bez użycia słów.

1. Rysunki do zaznaczenia przez badanych np.:

- Tarcza strzelnicza.
- Róża Wiatrów.
- Drabina.
- Koło.
- Termometr.
- Walizka i Kosz.
- Rzeka – gdzie jestem.
- Ręce – palce dłoni to pytania.
- Półki sklepowe.

2. Instalacje np.:

- Gadająca ściana.
- Sznurek do bielizny.
- Łodzie na morzu.
- Oś czasu – rysowanie linii odzwierciedlających pozytywy i negatywy.
- Wykres – np. na osiach zadowolenie i nabycie wiedzy. Naklejki do oznaczania opinii.
- Technika drzewa problemu.

3. Obrazy tworzone indywidualnie lub grupowo np.:

- Kolaż.
- Rysunek/ Obraz.
- Plakat.
- Duży szkic osoby – rysunek „Moja przeszłość i przyszłość”.
- Mapa Marzeń i Celów.
- Mapa Myśli.

5. Fotologia - Techniki oparte na wykorzystaniu fotografii np.:

- Zdjęcia robione przez uczestników np. „Moja Zmiana”.
- Zdjęcia dostarczone przez ewaluatora np. „Paparazzi” – wybierz zdjęcia pasujące np. do przedmiotu ewaluacji.

6. Karty:

- Zawierające słowa/stwierdzenia np. „Ustalanie Priorytetów”.
- Zawierające obrazy/rysunki – np. Ja za 10 lat.

7. Filmy

MÓWIENIE

- Pytania doceniające „Jestem dla siebie”., „Film o mnie”.
- Studia przypadków.
- Indywidualne recenzje.
- Ludziki na Drzewie (Person tree/blob – which one is you?).
- Talk Show – Gospodarz przeprowadza wywiady z gośćmi, wywołując dyskusje grupowe.
- Rozmowy w trakcie spaceru. Spacery badawcze.
- Ostatnia runda. Pudełko zapałek uczestnik zapala zapałkę i wyraża swoją opinię jak długo ona płonie).
- Storytelling.
- Okno Johari – praca na talentach.
- The Kipling method (5W1H) – pytania zaczynające się od słów: Who? What? Why? Where? When? How?
- World Cafe – rozmowa i zapis na obrusach.
- Open Space Technology - metoda organizacji spotkań dla większej grupy uczestników, która dzięki specyficznym zasadom umożliwia ich maksymalne zaangażowanie.
- Metafora – Jakim jesteś zwierzęciem, dlaczego?

GRY/ZAJĘCIA RUCHOWE, INSCENIZACJE

- Bingo – tabela ze stwierdzeniami, do których uczestnicy mają się odnieść odszukując w grupie osoby, do których te zdania pasują.
- Głosowanie poprzez zbieranie/ wkładanie przedmiotów (np. naklejek, piłek, kostek cukru) do różnych pojemników, naczyń.
- Moje role w życiu – zagranie scenki.
- Klasyfikacja linii – ustawienie się w danej pozycji zgodnie z oświadczeniem lub pytaniem.
- Poruszanie się w określonej przestrzeni. Bieganie/chodzenie – oceny lub wybory.
- Ruchoma tarcza – uczestnicy stają w wybranych miejscach narysowanej na podłodze tarczy.
- Aplauz – uczestnicy oklaskami wyrażają swoje opinie na poszczególne zagadnienia badawcze.
- Atomy – uczestnicy stają w różnych miejscach wokół wyznaczonego na środku sali punkt, określonego jako jądro atomu.
- Psychodrama – odgrywanie scenek za pomocą głosu, mimiki, gestów, słów np. *Moje role w życiu. Zadania dramaturgiczne. Improwizacja.*

Przykładowe techniki i narzędzia kreatywne

WIZUALNE TECHNIKI KREATYWNE

KARTY „MASZ CI LOS!"

Karty „Masz ci LOS!" to narzędzie, które wykorzystując techniki projekcyjne, wspiera procesy rozwojowe. Na 34 kartach widnieją skojarzenia słowne z pojęciem losu oraz autorskie obrazy mające pobudzać wyobraźnię. Praca z kartami pozwala lepiej poznać własne wzorce myślowe i postawy wobec odwiecznego dylematu czy los człowieka jest z góry przesądzony i niezmienny, czy jednak mamy wpływ na własne życie.

Przykładowe ćwiczenia

1. Wybierz karty, które najlepiej obrazują Twoje obecne życie. Wybierz dodatkowo karty, które obrazują życie, jakie chciałabyś/chciałbyś prowadzić. Co sądzisz o powiedzeniu *„każdy jest kowalem swojego losu"*?
2. Każdy ma własny los. Włóż do plecaka karty na swoją podróż przez życie. Uzasadnij swój wybór kart.

KARTY SUKCESU, PORAŻEK I WYZWAŃ

Grupowa praca warsztatowa. Uczestnicy pracują w kilkuosobowych grupach, dyskutując o przekonaniach dotyczących sukcesu, porażek i wyzwań. Identyfikują i wybierają drogą głosowania po 5 opinii, które zapisują na kartach sukcesu, porażki i wyzwań.

Rysunek 1 https://dzienporazki.pl/

Przykładowe ćwiczenia

1. Opracowanie 5 Kart Sukcesu: zadaniem grupy jest wskazanie działań, wydarzeń, które generują wśród młodych przekonanie o sukcesie.
2. Opracowanie 5 Kart Porażek: zadaniem grupy jest wskazanie działań, wydarzeń, które generują wśród młodych przekonanie o porażce.
3. Opracowanie 5 Wyzwań: zadaniem grupy jest wskazanie pięciu wyzwań, które stoją obecnie przed młodymi osobami.

KREATYWNE TECHNIKI BADAWCZE - PISANIE

PROCES WNIOSKOWANIA I REKOMENDACJI

Grupowa praca warsztatowa. Uczestnicy pracują w kilkuosobowych grupach wczuwając się w rolę *ekspertów przez doświadczenie*. Dyskutują i zapisują wszystkie sugestie oraz propozycje dotyczące wniosków i rekomendacji, które odnoszą się do zagadnienia poddawanemu ewaluacji np. programu szkoleniowego czy stażowego. Do notatek wykorzystują poniższy graf, kategoryzując opinie w czterech polach: eliminacja, zmniejszenie, zwiększenie, tworzenie. W dyskusji koncentrują się na poszukiwaniu odpowiedzi na cztery pytania:

1. Co byście zrobili inaczej, w nowy sposób w programie szkoleniowym?
2. Co byście rozwijali w przyszłości?
3. Co trzeba ograniczyć?
4. Czego nie warto powtarzać?

ANALIZA STRATEGICZNA

Grupowa praca warsztatowa. Technika projekcyjna (macierz opracowana przez Boston Consulting Group) może być wykorzystywana do generowania opinii o słabych i mocnych stronach, szansach i zagrożeniach.

Przykładowe ćwiczenie

Uczestnicy dyskutują i zapisują opinie o zagadnieniu poddawanym ewaluacji np. ofercie organizacji. Kategoryzują opinie wg czterech kryteriów: 1. Dojna krowa – co w organizacji jest polem dobrej pracy, co się sprawdza? 2. Co dla organizacji jest polem wschodzącej gwiazdy, które działania, które wymagają większej koncentracji i dlaczego? 3. Co jest dla organizacji znakiem zapytania – zagrożeniem, na które nie ma ona wpływu? 4. Co jest kulą u nogi i z czego należy zrezygnować.

RAPORTY SPOŁECZNOŚCIOWE (*COMMINITY REPORTING*)[1]

Partycypacyjna technika badawcza, która łączy dwie metody: storytelling, czyli opowiadanie historii oraz nagrywanie, czyli tworzenie materiałów audiowizualnych (zdjęcia, nagranie audio, nagranie video), aby wspierać ludzi w opowiadaniu ich własnych historii na swój własny sposób.

Storytelling to metoda ewaluacji, która obejmuje zbieranie historii od różnych uczestników na temat ich doświadczeń z projektem i tego, co dla nich oznacza, a następnie analizowanie tych historii w sposób partycypacyjny, aby zrozumieć jego wpływ oraz to, czego możemy się z nich nauczyć. Podejście to opiera się na technice oceny najbardziej znaczącej zmiany (MSC). To „opowiadacze" historii decydują o tym, co wywarło na nich największy wpływ w efekcie udziału w ewaluowanym projekcie.

Przykładowe ćwiczenie

Ewaluator dzieli uczestników w pary. Każda z osób opowiada przez 10-minut swoją historię na zadany temat np. *moja wymarzona praca* i jest nagrywana/ filmowana przez słuchającego. Następnie osoba słuchająca opracowuje streszczenie nagrania wykorzystując poniższy arkusz notatek z nagranej historii. Ewaluator zbiera notatki i wykorzystuje do analizy i agregowania danych, poszukuje trendów, podobieństw i anomalii (tj. odstępstw od pozostałych wyników). Nagrania stworzone przez uczestników badania są udostępniane w internetowej bazie danych.

Arkusz notatek z nagrania historii

Przeglądanie opowiedzianych historii pomaga zidentyfikować zawarte w nich kluczowe przesłania, możemy zacząć dostrzegać, jakie kluczowe tematy i trendy się z nich wyłaniają. Spójrz na historie przydzielone do ciebie i wypełnij ten arkusz dla każdej historii. Możesz pracować samodzielnie lub w parach/małych grupach, aby wykonać zadanie.

Tytuł historii	
Link do historii	

Przegląd historii Napisz około 5-8 zdań, które opisują , co dana osoba mówi w swojej historii. Postaraj się przedstawić ogólny obraz tego, co opisują, jak się czują i jakie są kluczowe opinie .

Cytaty Wybierz dwa fragmenty z historii, które podkreślają kluczowe przesłania/punkty.			
Kod czasowy Minuty i sekundy		**Opis** Jedno zdanie	
Kod czasowy Minuty i sekundy		**Opis** Jedno zdanie	

[1] https://peoplesvoicemedia.co.uk/

3. Wyzwania związane z wykorzystywaniem kreatywnych technik w ewaluacji

Przez wiele lat kreatywne techniki badawcze były rozwijane w autoewaluacji czy ewaluacji zewnętrznej w ramach wdrażanego systemu nadzoru pedagogicznego polskich szkół i placówek oświatowych. Jak pokazuje praktyka, kreatywne techniki badawcze sprawdzają się w oświacie i edukacji przy ewaluacji lekcji, projektów czy programów. Są też chętnie wykorzystywane przy ewaluacji innowacyjnych projektów. Kreatywne techniki w ewaluacji oparte o metody projekcyjne są chętnie stosowane i sprawdzają się w prowadzeniu ewaluacji wśród osób młodych.

Chcąc wykorzystać w ewaluacji techniki kreatywne, trzeba dostosować je do profilu społeczno-zawodowego młodych uczestników badania. Przyjmuje się zwyczajowo, że osoby młode są w wieku od 15 do 29 lat. Często znajdują się w trudniejszej sytuacji życiowej i zawodowej oraz obarczone są różnego typu problemami społeczno-psychicznymi. Prowadzenie ewaluacji z udziałem osób młodych jest wyzwaniem. Dlatego tak ważne jest, aby wykorzystywać odpowiednio dobrane kreatywne, partycypacyjne i warsztatowe techniki badawcze. Analizując korzyści, jakie mogą wynikać z wykorzystania technik kreatywnych w ewaluacji warto, aby były one w większej skali stosowane w badaniach ewaluacyjnych, zwłaszcza w odniesieniu do młodych osób.

Poniższa tabela zawiera opis wyzwań związanych z prowadzeniem ewaluacji wśród młodych osób, na które mogą odpowiadać techniki kreatywne.

Tabela 1 Wyzwania w ewaluacji osób młodych a techniki kreatywne

WYZWANIE, TRUDNOŚĆ	ROZWIĄZANIE TECHNIKAMI KREATYWNYMI
Niski poziom zainteresowania młodych osób udziałem w badaniu, niechęć do wyrażania opinii, apatia, frustracja, czy nawet agresja.	Techniki kreatywne odwołują się do formuły gry/zabawy, angażują różne zmysły, są nieszablonowe, atrakcyjne, nie są nudne, a wręcz przeciwnie odświeżają uwagę i aktywność, pozwalają się zrelaksować i poczuć swobodnie.
Problem wiarygodności ocen podawanych w ankietach ewaluacyjnych, subiektywność samooceny oraz niechęć do ich wypełniania, lekceważące odpowiedzi, znudzenie tą metodą badawczą.	W przeciwieństwie do klasycznych metod badawczych – jak sondaż czy wywiad – techniki kreatywne w ewaluacji pozwalają badaczowi zadać dodatkowe pytania, zweryfikować trafność opinii, uzyskać szersze uzasadnienie. Uczestnicy badania mogą od razu poznać opinie innych osób, ich oceny dotyczące badanego zagadnienia.
Młode osoby mogą mieć trudność z wyrażaniem opinii ze względu na niechęć do pisemnych czy ustnych wypowiedzi.	Techniki kreatywne mogą ułatwić wypowiedź w formie pośredniej, symbolicznej, wizualnej.
Niektóre cechy osobowościowe wieku dorastania jak nieśmiałość czy niechęć przed ośmieszeniem się przed grupą zniechęcają młode osoby do aktywniejszego udziału w badaniu.	Warsztatowe techniki kreatywne bazujące na pracy grupowej mogą ułatwić młodej osobie poradzenie sobie z nieśmiałością, ograniczyć, obawy czy stresu przed wyrażaniem własnych opinii, bo „w grupie raźniej", bo w grupie „można się ukryć".

Zdarza się, że poziom samoświadomości u młodych osób, wglądu w siebie, jest niski, co oznacza, iż mogą oni mieć trudności z oddzielaniem oceny siebie, od oceny procesu własnego działania i uzyskiwanych efektów. Cechować takie osoby może niski poziom autorefleksji, niechęć do generowania pomysłów, brak zdania, opinii.	Wykorzystanie grupowych technik kreatywnych może wywoływać efekt synergii wynikający ze współpracy w trakcie warsztatów. Uczestnicy mają możliwość poznania opinii i przekonań innych osób, łatwiejszego uruchomienia refleksji, możliwość doświadczania, zobaczenia, wysłuchania różnych podejść do ocenianego zagadnienia, inspiracji do innego spojrzenia na badane kwestie.
Młode osoby mają dużą potrzebę poczucia sensu i bycia zauważonym, nie chcą być traktowane instrumentalnie.	Kreatywne techniki badawcze umożliwiają młodym osobom pełnienie roli „ekspertów przez doświadczenie". Takie podejście zwiększa satysfakcję z bycia zauważonym i docenionym, wzmacnia ich w poczuciu, że są ważni i ich głos jest istotny. Aktywne uczestnictwo w generowaniu pomysłów, wniosków, rekomendacji, daje poczucie sensu, sprawstwa i użyteczności. Techniki kreatywne bazujące na warsztatowej pracy grupowej dają młodym osobom większą szansę na wyrażenie krytycznych opinii i wskazania elementów wymagających poprawy, łatwiej też wygenerować rozwiązania. Nie bez znaczenia jest też fakt, iż kreatywne techniki grupowe umożliwiają eksplorację różnych aspektów badanego zagadnienia dzięki temu, że jednocześnie robi to wiele osób, które wzajemnie się inspirują (lepiej niż by to zrobił badacz, który mniej o tym wie i nie zna dobrze kontekstu).
Obawa przed ewentualnymi osobistymi konsekwencjami (społecznymi, zawodowymi) w wyniku wyrażania negatywnych opinii dotyczących badanych obszarów ewaluacji – obawa o upublicznienie ocen, dekonspiracja respondentów, negatywne konsekwencje dla oceniającego.	Grupowe techniki kreatywne umożliwiają udzielanie wypowiedzi w sposób, który utrudnia identyfikację jej indywidualnego autora. Uczestnicy pracują w grupie i efekty ich pracy są prezentowane jako zbiorowy efekt. Deklaracja ewaluatora o poufności badania jest czytelna i sprawdzalna w praktyce dla uczestników.
Potrzeba budowania relacji z grupą – młodzież i młodzi dorośli to grupa wiekowa, którą cechuje z jednej strony duża otwartość na nowe i inne, z drugiej zaś na poglądy i opinie mają duży wpływ procesy zachodzące w grupie rówieśniczej.	Grupowe techniki kreatywne odpowiadają na potrzebę pracy w grupie wśród młodych osób i możliwość budowania nowych relacji. Dlatego też szczególnie w odniesieniu do osób w końcowej fazie okresu dojrzewania powinno się w metodyce badawczej uwzględniać jak najwięcej sytuacji otwartych spotkań i kreatywnej pracy grupowej. Kreatywne techniki stwarzają możliwość dialogu, dyskutowania, dzielenia się swoimi doświadczeniami, opiniami, współdziałania ze sobą, dzielenia się wątpliwościami, czy możliwość poznania kontrowersyjnych stanowisk.

Źródło: opracowanie własne

4. Bibliografia

1. *Brzezińska A., Ewaluacja a jakość kształcenia w szkole wyższej, Warszawa, 2004.*
2. *Palka S., Metodologia, badania, praktyka pedagogiczna, Gdańsk 2006.*
3. *Pilch T. Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe, Warszawa 2001.*
4. *,,Ewaluacja w pracy metodą projektu", http://www.platformakultury.pl/files/2011-01-10/pajp_ewaluacja.pdf*
5. *,,Ewaluacja edukacyjna w pracy z młodzieżą", http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/Publications/T_kits/10/Polish/T-Kit10_PL.pdf*
6. *Sekutowicz K. Materiały szkoleniowe PROMENGO „Ewaluacja jako narzędzie rozwoju organizacji" https://faoo.pl/promengo/co-to-jest-promengo/*
7. *,,Warsztatowe metody ewaluacji", Materiał pomocniczy do kursu ,,Aktywny samorząd uczniowski", CEO http://docplayer.pl/19960771-Warsztatowe-metody-ewaluacji.html*
8. *https://platformadobrychpraktyk.wid.org.pl/wp-content/uploads/2016/10/Alternatywne-metody-ewaluacji.pdf*
9. *https://mlodyobywatel.ceo.org.pl/sites/mlodyobywatel.ceo.org.pl/files/user-files/Materialy_edukacyjne/MOB7/warsztatowe_metody_ewaluacji.pdf*
10. *https://roznorodnosc.pnwm.org/wp-content/uploads/2020/02/narzedzia-do-ewaluacji.pdf*
11. *https://slideplayer.pl/slide/827453/*
12. *https://docplayer.pl/4103874-4-jakie-sa-rodzaje-technik-projekcyjnych-stosowanych-w-badaniach-spolecznych.html*
13. *http://www.edukacja.edux.pl/p-15750-znaczenie-metod-projekcyjnych.php*
14. *https://www.innerdrive.co.uk/reviews/blob-tree/*
15. *https://cpb-eu-w2.wpmucdn.com/blogs.ucl.ac.uk/dist/c/605/files/2018/10/Creative-evaluation-methods.pdf*
16. *https://www.evaluationsupportscotland.org.uk/resources/ess-resources/ess-evaluation-methods-and-tools/*
17. *https://evaluationsupportscotland.org.uk/wp-content/uploads/2020/05/Method-Choosing-Pictures-updated-2021.pdf*
18. *https://synonim.net/synonim/kreatywnie*
19. *https://prezi.com/ikkyeyhxttw8/alternatywne-metody-badawcze/*
20. *https://oldfirestation.org.uk/project/storytelling-evaluation-methodology/*
21. *https://peoplesvoicemedia.co.uk/*